

gens indhold ikke er epokegørende, men den giver dog glimtvis et tidsbillede, og den viser et sygt og vanskeligt gemyt i strid med sig selv og sine omgivelser.

H. P. Clausen

L. S. Ravn: Danskuddannede folkeskolelærere i Nordslesvig under preussisk styre. (Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland. Nr. 35. 1966). 131 s.

Gode biografiske hjælpemidler er uundværlige for den historiske forsker. Historisk Samfund for Sønderjylland øgede for nogle år siden rækken af sådanne hjælpemidler med Jens Lampes fortræffelige liste over lærere med eksamen fra Tønder seminarium, og nu forlænges linien med denne oversigt over de danskuddannede lærere i Nordslesvig under preussisk styre.

Fhv. skoleinspektør Ravn har sat sig som mål at fastholde den indsats, som øvedes af de mange lærere, der efter 1864 blev på deres post i Sønderjylland. I en velskrevet indledning gennemgår han den nordslesvigske skoles situation under fremmedherredømmet, og i henseende til lærernes stilling yder han her et værdifuldt bidrag til landsdelens skolehistorie.

Det lader sig ikke præcist afgøre, hvor mange lærere, der efter afståelsen af Sønderjylland nægtede at aflægge den preussiske embedsed og derfor måtte rejse nordpå. Bl. a. afhænger tallet af, om man først tæller edsnægterne fra 1866, da kravet om ed til den preussiske konge rejstes, eller om man tager dem med, der allerede i årene 1864-66 tog afsked med landsdelen.

L. S. Ravn har imidlertid konstateret, at i perioden 1864-68 drog 61 nordslesvigske lærere nordpå, mens

16 gik over i andet erhverv uden at udvandre. Når hertil lægges afgang som følge af alder, død m. v., betød det en meget stor afgang af lærere, som kun kunne opvejes ved, at myndighederne tillod ansættelse af indfødte sønderjyder med hel eller delvis uddannelse fra et dansk seminarium.

Tallene viser, at der var tilstrækkelig mange danskuddannede lærere til at besætte de ledige stillinger. I 1868 sad der i de nordslesvigske ene- og førstelærerembeder på landet ene danskuddannede lærere, og i hele 40-årsperioden fra 1868 til 1908 lå gennemsnittallet for danskuddannede første- og enelærere i de nordslesvigske provstier på mellem 70 og 80 % af det samlede lærertal. For andenlærer-embederne har det antagelig set noget anderledes ud, men hovedindtrykket må dog være, at de danskuddannede lærere meget længe har kunnet øve stærk indflydelse på undervisningen.

Betydningen heraf, fremhæver Ravn, lå først og fremmest i, at nordslesvigerne fik deres uddannelse gennem lærere, som i holdning og synspunkter lå på linie med befolkningen og var en del af den. Direkte kunne lærerne ikke tage del i den nationale kamp, hvis de ville beholde embedet, men indirekte fik de en umådelig betydning for kampens udfald.

I øvrigt skal det fremhæves, at Ravns fremstilling på forbilledlig måde holder sig fri af en alt for håndfast anvendelse af de nationale kategorier. Han fremhæver med rette, at dansk uddannelse ikke uden videre kan sættes lig med dansk sindelag, så lidt som alle med tysk uddannelse var tysksindede. Navnlig var det ikke ualmindeligt, at elever fra den danske afdeling af seminariet i Tønder enten var tyske i forlængelse af deres hjem

tyskhed eller endte i den tyske lejr, også selv om deres udgangspunkt var dansk.

Bogens kerne er biografierne af de enkelte danskuddannede lærere. Til dem regnes også dimittenterne fra den danske afdeling ved Tønder seminarium frem til dens nedlæggelse i 1884. Der bliver derfor en del overlapninger med Lampes »Tønder Seminariestat«. I almindelighed henvises ved de pågældende derfor blot til dette værk, men i enkelte tilfælde har Ravn anført rettelser og tilføjelser til Lampes tekst. Benyttet af »Tønder Seminariestat« bør derfor være opmærksom på denne mulighed for supplerende oplysninger.

Til biografierne knytter sig en oversigt over lærerne, fordelt på de enkelte skoler, samt en navnefortegnelse med angivelse af deres dimmissionssted. Yderligere giver Ravn i tabelform en statistisk bearbejdelse af materialet. Oversigten over ene- og førstelærerne ved de nordslesvigske skoler er dog ret uoverskuelig, ordnet som den er med et system af 1-taller og vandrette streger af vekslende længde.

L. S. Ravn har med denne bog ikke blot sat de danskuddannede lærere i Nordslesvig et smukt minde. Han har også ydet kolleger i den historiske forskning en håndsrækning, der vil blive påskønnet ved flittig brug af bogen.

H. P. Clausen

M. Favrholt: Haderslev latinskoles historie 1567-1967. (Skifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland. Nr. 36, 1966). 381 s.

Den 6. februar 1967 fejrede Haderslev Katedralskole sit 300 års jubilæum. På denne dato i 1567 underskrev hertug Hans den Ældre det dokument,

der oprettede en trivialskole i Haderslev, hvor bl. a. hertughoffet skabte basis for en lærd skole.

Til jubilæet har en af skolens nuværende lærere, lektor M. Favrholt, skrevet en skildring af skolens historie. Historisk Samfund for Sønderjylland har med støtte fra tipsmidlerne givet bogen et særdeles smukt typografisk og bogbindermæssigt udstyr.

Den lærde skole i Haderslev har haft en omtumlet tilværelse. I perioder har den pædagogiske kvalitet været ringe, fordi det kneb med at skaffe midler til en anstændig lønning af lærerne, og fordi skolens elevgrundlag var for svagt. Den sidste af disse vanskeligheder hang sammen med den særlige sproglige og nationale problematik i Haderslev, som også på andre områder rejste problemer for skolen.

Fra 1655 var den haderslevske latinskole en tysksproget skole, »die königliche Lateinschule zu Hadersleben«. Dansk var, efter de skoleregler, der indførtes det nævnte år, forvist fra skoleplanen. Lektor Favrholt viser, at det ikke hindrede svage ansatser til undervisning i dansk på forskellige tidspunkter, men i hovedsagen var skolen dog i de næste par århundreder en tysksproget skole. At det måtte kunne give vanskeligheder i en dansktalende by med et ligeledes dansktalende opland er givet.

Disse vanskeligheder lettedes naturligtvis ikke, da den nationale problematik i 1800-tallets første halvdel gjorde det sproglige problem til et politisk spørgsmål. Først fra 1850 blev Haderslev latinskole for en tid en lærd skole i dansk forstand. Da tog et idealistisk hold af danske lærere under ledelse af rektor Søren Bloch Thrige og med Edvard Lembcke som den kendteste skikkelse skolen i besiddelse. Tiden mellem de slesvigske krige blev en frugtbar tid